

چالش‌ها و سازوکارهای اشتغال دانش‌آموختگان رشته جنگلداری از طریق سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی

شیرین غلامرضایی^۱، مهشید بهادری^۲ و سعید غلامرضایی^{۳*}

۱. کارشناسی ارشد رشته جنگلداری ۲. دانش‌آموخته ترویج و آموزش کشاورزی

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه لرستان

(تاریخ دریافت: ۹۰/۰۲/۰۷ - تاریخ تصویب: ۹۱/۰۳/۰۷)

چکیده

هدف از این پژوهش شناسایی چالش‌های اشتغال دانش‌آموختگان رشته جنگلداری و سازوکارهای به کارگیری آنها از طریق سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی است. با توجه به سیاست‌های کلان جهانی و متعاقب آن ایران در راستای خصوصی‌سازی، واگذاری و تمرکززدایی دولت از یک سو و رشد روزافزون دانش‌آموختگان بخش کشاورزی و منابع طبیعی و معضل بیکاری آنها از سوی دیگر، لازم است که از این سازمان در این راستا بهره گرفته شود. پارادایم غالب پژوهش کیفی است. اطلاعات این پژوهش از طریق تکنیک مصاحبه نیمه‌ساختمند به دست آمده و جامعه آماری آن شامل کارشناسان، مسئولان و اعضای نظام‌مهندسی و اعضای هیئت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه لرستان بوده است. به منظور نمونه‌گیری، از نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی بهره گرفته شد و از طریق چندجانبه‌نگری جامعه‌های متفاوت صحت و درستی داده‌ها مورد تأیید قرار گرفت. نتایج نشان داد که این سازمان در راستای انجام وظیفه خود با مسائلی چون چندمسئولیتی بودن متصدیان نظام‌مهندسی، نبود همکاری بین بخش‌ها، پایین بودن مالی دانش‌آموختگان، انتظار بیش از حد دانش‌آموختگان از نظام‌مهندسی و مواردی از این قبیل مواجه است. در زمینه اشتغال دانش‌آموختگان می‌توان پیشنهادهایی چون توسعه آموزش‌های کارآفرینی در دانشگاه‌ها، برگزاری دوره‌های آموزشی کارآفرینی برای دانش‌آموختگان و متقاضیان، ایجاد کمیته همکاری بین سازمان و دانشگاه‌ها، بازنگری در واحدهای آموزشی به منظور کاربردی کردن دانش، اهتمام دولت در زمینه اعمال درست سیاست خصوصی‌سازی، جلوگیری از سیاست‌زدگی در انتخابات و مدیریت نظام‌مهندسی، حمایت همه‌جانبه دولت از نظام‌مهندسی، بهره‌گیری از توان مالی و تجربه نهادهای بین‌المللی و اهداگر، به‌کارگیری دانش‌آموختگان در عرصه فعالیت‌های آموزشی- ترویجی- پژوهشی، تعامل با مسئولان استانی در راستای پایداری و ماندگاری نقش‌آفرینی سازمان، همکاری و ارتباط بین سازمان‌های استان‌های مختلف و ستاد با هدف تبادل تجربه‌ها و توجه به نیاز بازار کار و نیز موارد دیگر را ارائه کرد.

واژه‌های کلیدی: اشتغال، دانش‌آموختگان رشته جنگلداری، سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع

طبیعی، سازوکار

مقدمه

عرضه خدمات دولت یا بخش خصوصی ایفای نقش کند (Riverra and Carrey: ?).

در این بین، زیربخش منابع جنگلی و امور مربوط به جنگلداری و مهندسی جنگل به واسطه نقش بنیادین آن در حفظ و احیای آب و خاک، کاهش معضلات زیست‌محیطی از جمله آلودگی آب‌وهوا و زیستگاه‌های جانوران، اهمیت اقتصادی چوب و صنایع مربوط، مسائل اجتماعی چون تفرجگاه‌ها و آلودگی صوتی و بازگشت به طبیعت از یک سو، و تقابل منافع آبی زمین‌های زراعی و باغی با این گونه منابع از سوی دیگر، به توجه و اهتمام اضطراری بیشتری نیاز دارد.

در این زمینه، با عنایت به ویژگی‌های ماهوی و موضوعی رشته‌های منابع طبیعی، از آن جمله جنگلداری، سازمان نظام‌مهندسی می‌تواند فعالیت‌های خود را به گونه‌ای هدفمند کند که دانش‌آموختگان منابع طبیعی بتوانند در حیطه‌های مختلفی چون تجارت، مؤسسات و ادارات دولتی، مؤسسات آموزشی و نیز در امور خوداشتغالی چون مشاوران جنگلداری و بهره‌برداری خصوصی فعالیت کنند (Alumn Employment Survey of the Rubenstein School Alumni: 2007). در زمینه ایجاد اشتغال پایدار می‌توان به تجربه ایجاد مراکز شبکه‌ای همجوار اشاره کرد (Neighborhood Networks: 2002).

سابقه توجه دولت به عرضه منابع طبیعی جنگلی به شکل تشکیلاتی اگرچه به اواخر دوران قاجار بازمی‌گردد اما نخستین اداره جنگلبانی در سال ۱۲۹۹ شمسی در جنگل‌های شمال کشور به منظور نقشه‌برداری از جنگل‌ها، تفکیک جنگل‌های خصوصی از دولتی و تشخیص جنگل‌های بکر و صنعتی از جنگل‌های مخروبه و بوته‌زار راه‌اندازی شد (Javanshir: 1998).

نیاز به نیروی انسانی متخصص جنگل از سال ۱۳۰۲ با استخدام دو کارشناس خارجی در اداره فلاحات آغاز شد؛ سپس با اعزام نیروها به خارج برای تحصیل در رشته جنگل ادامه یافت و با گنجاندن مواد درسی جنگل در رشته کشاورزی و ایجاد رشته مستقل جنگل در دانشکده منابع طبیعی تهران و آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان پیگیری شد (Ibid).

بنابراین، با توجه به اینکه مساحت جنگل‌های ایران ۱۲/۴ میلیون هکتار است، به ازای هر ۵۰۰۰ هکتار از جنگل‌های شمال - از نظر اهمیت نوع درختان - یک مهندس جنگل، به ازای هر ۱۰۰۰۰ هکتار از جنگل‌های غرب یک

امروزه، یکی از مسائل بارز جامعه ایران مسئله اشتغال دانش‌آموختگان است. کشور ما با مسائلی از جمله جوانی جمعیت، افزایش سطح تحصیلات، درصد بالای بیکاری - به‌ویژه بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها، افزایش سطح مشارکت اجتماعی و فقر مواجه است. کاهش ایجاد اشتغال و میزان بیکاری، به‌ویژه برای جوانان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها، یکی از دغدغه‌های مهم مردم و مسئولان کشور است (Tahmasebi and Labafi: 2004). در این زمینه، دانش‌آموختگان کشاورزی و منابع طبیعی نه‌تنها از این مسئله به دور نیستند، بلکه با یک چالش جدی مواجهند؛ زیرا با توجه به نقشی که نیروهای متخصص و تحصیل‌کرده می‌توانند در روند اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور داشته‌باشند و نیز با توجه به اینکه میلیاردها ریال صرف هزینه‌های آموزشی آنان می‌شود، چنانچه نتوان از این نیروها در مشاغل مرتبط با رشته تحصیلی‌شان استفاده کرد، از یک سو هم این هزینه‌ها به هدر می‌رود و از سوی دیگر موجبات ظهور و بروز بیکاری فراهم می‌شود که می‌تواند ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه را متزلزل کند (Ministry of Labor and Social Affairs: 2005).

از طرفی، در شرایطی که واگذاری امور به مردم و فاصله گرفتن دولت از امور تصدی‌گری به عنوان یک ضرورت انکارناپذیر بیش از هر زمان دیگری در دستور کار دولت قرار گرفته‌است، از سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی به عنوان بزرگ‌ترین تشکل صنفی تخصصی بخش کشاورزی انتظار می‌رود برای تحقق این امر پیش‌قدم شود و با برنامه‌ریزی لازم زمینه را برای اجرای این امر مهم در بخش کشاورزی فراهم آورد (Sokhansanj: 2010). در این راستا، با توجه به راهبردهای خصوصی‌سازی، تمرکززدایی و نیز مشکل بیکاری دانش‌آموختگان ایجاد یا توسعه نهادها و تشکل‌های غیردولتی و اصناف مناسب و سودمند است.

بنابراین، فراهم‌ساختن زمینه‌ای برای گسترش فعالیت‌های نظام صنفی دانش‌آموختگان موجب سرعت‌بخشیدن به فعالیت‌های اشتغال‌زای دانش‌آموختگان کشاورزی و منابع طبیعی خواهد شد (Aghasizadeh: 1980).

همچنین، تغییرات نهادی دولت در سرمایه‌گذاری و عرضه کشاورزی ممکن است گزیدارهای مختلفی داشته‌باشد، به‌طوری‌که بتواند در ابعاد پرداخت هزینه و

فارغ‌التحصیلان کشاورزی را تسریع خواهند نمود می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- امضای تفاهم‌نامه‌های همکاری میان معاونت‌ها و بخش‌های تخصصی وزارت جهاد کشاورزی با سازمان نظام مهندسی. این تفاهم‌نامه‌ها که از جمله با معاونت ترویج و نظام بهره‌برداری، سازمان جنگل‌ها- مراتع و آبخیزداری، معاونت امور دام و غیره منعقد شده‌است در راستای واگذاری امور دولت به تشکلهای و نیز کوچک‌سازی و تولی‌گری در ساختار دولت است؛

- تصویب طرح‌های خدمات مشاوره‌ای دانش‌آموختگان کشاورزی و منابع طبیعی؛

- تصویب طرح‌های خدمات مهندسی و اجرایی (پیمانکاری) دانش‌آموختگان کشاورزی و منابع طبیعی؛

- زمینه‌یابی طرح‌های تولیدی اشتغال دانش‌آموختگان؛
- تدوین آیین‌نامه‌ی احراز صلاحیت و رتبه‌بندی خدمات مشاوره‌ای اشخاص حقیقی و حقوقی در حیطه‌ی کشاورزی و منابع طبیعی؛

- تصویب و تدوین آیین‌نامه‌ی تشخیص صلاحیت و رتبه‌بندی اشخاص حقیقی و اشخاص حقوقی خدمات اجرایی فنی- مهندسی (پیمانکاری) کشاورزی، منابع طبیعی و رشته‌های مرتبط.

اجرای این تفاهم‌نامه‌ها مستلزم فراهم‌ساختن سازوکارهای لازم است Agriculture & Natural Resources Engineering Organization: 2002.

بنابراین، رسالت سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی را می‌توان از جنبه‌های سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی، توسعه‌ی فرهنگی و حتی روان‌شناختی نیز مورد توجه قرار داد؛ به طوری که این نهاد می‌تواند با ترغیب دانش‌آموختگان به مشارکت و کار گروهی به افزایش روحیه و فرهنگ کارآفرینی جمعی و در نتیجه توسعه‌ی تعاونی‌های دانش‌آموختگان در جامعه بسیار کمک کند (Sharifzadeh et al: 2009).

سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی سازمانی غیردولتی با استقلال مالی و شخصیت حقوقی مستقل است که به منظور رسیدن به اهداف و انجام وظایف مقرر در این قانون تشکیل شده‌است و به دنبال ارتقای سطح دانش، ارتقای اخلاق حرفه‌ای و نیز افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی با استفاده از توان علمی دانش‌آموختگان بخش کشاورزی- و منابع طبیعی- و پتانسیل‌های موجود در کشور

مهندس جنگل، به ازای هر مهندس جنگل ۵ کمک‌مهندس جنگل و ۲۵ کارگر ماهر یا جنگلبان فنی لازم است (Ebrahimi Kani: 1982).

اکنون نیز پس از یک سده تصدی‌گری دولت در این عرصه سازمان جنگل‌ها و مراتع و آبخیزداری کشور با هدف حفظ و حمایت، احیا، توسعه و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع و اراضی جنگلی و بیشه‌های طبیعی و اراضی مستحذئه ساحلی، و حفظ و حمایت و اصلاح خاک‌های کشور متصدی آن است (Forest, Rangeland org: 2009 & Watershed).

در این زمینه، با توجه به سیاست‌ها و راهبردهای اشاره شده و نیز جایگاه منابع طبیعی پایان‌ناپذیر یکی از نمودهای خصوصی‌سازی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی ایران بهره‌گیری از نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی است. نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی بر اساس اهداف به دنبال واگذاری برنامه‌های اجرایی، پژوهشی و آموزشی بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دانش‌آموختگان عضو در این نهاد مردم‌ساخت است. این نهاد می‌تواند از طریق ترغیب دانش‌آموختگان به ایجاد شرکت‌های تعاونی خدمات مشاوره‌ای یا دیگر شرکت‌های تعاونی باعث بهره‌مندی بیشتر از نیروی جوان شود و فشارهای مالی و بیکاری را کاهش و کیفیت خدمات را افزایش دهد (Lashkarara and Hoseini: 2005)؛ همچنین می‌تواند برداشت جامعه از اشتغال خصوصی و دولتی را اصلاح کند.

سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی سازمانی است که از یک سو در مقابل دولت (نظام آموزش عالی، وزارت جهاد کشاورزی و غیره) و از سوی دیگر در قبال مردم (بهره‌برداران، فارغ‌التحصیلان کشاورزی و غیره) مسئول و پاسخگوست. ناهماهنگی نظام برنامه‌ریزی کشور در زمینه‌ی پرورش نیروهای انسانی (هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی) منجر به استفاده‌نکردن بهینه از نیروی عظیم جوان و متخصص کشور شده‌است (Bakhshi & Shahidi: 1996)؛

همچنین سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی با فراهم‌آوردن زیرساخت‌های قانونی برای ورود نهادهای صنفی دانش‌آموختگان زمینه‌ی همکاری با بخش‌های مختلف وزارت جهاد کشاورزی و تدوین قواعد و مقررات زیربنایی (زیرساختی)، امیدواری برای بالفعل نمودن توانایی‌های بالقوه را افزایش داده‌است. از جمله زمینه‌های اجرایی که اشتغال

دارای مدرک کارشناسی ارشد و مابقی دکتر هستند.
(Movahedian Attar: 2009).

سازمان در روند تشکیل و ایفای نقش خود تا کنون با مسائل و مشکلاتی مواجه بوده است. در این زمینه می توان به برخی از موارد مرتبط با موضوع به شرح زیر اشاره کرد:

- درصد بالای بیکاری دانش‌آموختگان کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست؛

- فقدان تناسب کمی، کیفی و توزیع نامناسب دانش آموختگان با نیازهای بخش؛

- نارسایی و ناهماهنگی در نظام آموزش، پژوهش و ترویج کشاورزی؛

- انسجام نداشتن و ناهماهنگی در زنجیرهٔ تشکلهای صنفی و تولیدی بخش؛

- نارسایی شرایط انگیزشی لازم برای جذب سرمایه‌گذاری در بخش (سودآوری و امنیت) و نداشتن تعادل بین سایر بخش‌ها؛

- نارسایی فرهنگ کار در تولیدکنندگان و دانش‌آموختگان بخش کشاورزی؛

- فقدان انگیزهٔ لازم برای حضور کارشناسان در عرصه‌های تولیدی بخش و گرایش به فعالیت در سایر بخش‌های اقتصادی؛

- نارسایی فرهنگ کارآفرینی و خلاقیت در بخش؛

- انسجام نداشتن تشکلهای و نداشتن جایگاه مناسب در نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بخش (Ibid).

در این زمینه، با توجه به سیاست‌های جهانی و ملی در امر خصوصی‌سازی، واگذاری و تمرکززدایی مسئلهٔ اشتغال دانش‌آموختگان بخش منابع طبیعی از یک سو و جایگاه ایجاد سازمان نظام‌مهندسی در این امر از سوی دیگر مطرح می‌شود. پژوهش حاضر با هدف کلی شناسایی سازوکارهای اشتغال دانش‌آموختگان رشتهٔ جنگلداری از طریق سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی ارائه شده است که برای دستیابی به این هدف لازم است اهداف خرد زیر محقق شوند:

- شناخت اهداف و رسالت سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی؛

- چالش‌های فرا روی نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی در راستای اشتغال دانش‌آموختگان رشتهٔ جنگلداری؛

است. نظارت بر حسن اجرای وظایف فنی و حرفه‌ای اعضا و صدور خدمات کشاورزی به خارج از کشور نیز از جمله وظایفی است که بر عهدهٔ این تشکل غیر دولتی قرار داده شده است؛ بنابراین سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی یک سازمان تخصصی، غیردولتی و مستقل است و با هدف سازماندهی فعالیت مهندسان کشاورزی و منابع طبیعی و به منظور ارتقای مدیریت و بهره‌وری در بخش کشاورزی تأسیس شده است (Homae: 2007).

بر اساس سیاست‌هایی که دولت و بخش برای سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی منظور نموده است، می‌توان برای این سازمان برخی از اهداف مرتبط با موضوع پژوهش را بیان نمود:

۱. تلاش در جهت ایجاد انسجام، هماهنگی و همکاری هرچه بیشتر بین شاغلان در امور کشاورزی با دستگاه‌های اجرایی دولتی و غیردولتی؛

۲. حمایت از تشکلهای صنفی و تولیدی بخش؛

۳. تلاش در جهت ساماندهی امر اشتغال مهندسان کشاورزی و منابع طبیعی؛

۴. حفظ و حمایت از حقوق صنفی مهندسان کشاورزی و منابع طبیعی در برابر اشخاص حقیقی و حقوقی؛

۵. نظارت بر حسن اجرای وظایف فنی و حرفه‌ای اعضای سازمان؛

۶. حفظ و حمایت از حقوق اشخاص حقیقی و حقوقی که به نحوی از خدمات حرفه‌ای مهندسان کشاورزی و منابع طبیعی بهره‌مند می‌شوند (Natural & Agriculture Resources Engineering Organization: 2008).

سابقهٔ سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی نسبت به سازمان‌های دیگر اصناف کشور، همچون سازمان نظام‌پزشکی کشور و سازمان نظام‌مهندسی ساختمان، زیاد نیست. این سازمان با توجه به اهمیت منابع طبیعی و کشاورزی در کشور توانسته به سرعت به فعالیت‌های زیادی اقدام کند. اولین دورهٔ فعالیت سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور در سال ۱۳۸۱ آغاز گردیده است (Ibid).

در حال حاضر، این سازمان بزرگ‌ترین و جامع‌ترین تشکل تخصصی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی کشور است و تعداد ۱۰۵ هزار نفر عضو دارد که از این تعداد ۹۴ هزار و ۹۹۱ نفر دارای مدرک کارشناسی، ۷ هزار و ۷۰۴ نفر

سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی ایران سازمانی غیر دولتی با استقلال مالی و شخصیت حقوقی مستقل است که اهداف آن ارتقای سطح دانش، ارتقای اخلاق حرفه‌ای و نیز افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی با استفاده از توان علمی دانش‌آموختگان بخش و پتانسیل‌های موجود در کشور است و نظارت بر حسن اجرای وظایف فنی و حرفه‌ای اعضا وظایفی است که بر عهده این تشکل غیردولتی قرار داده شده‌است. حال با توجه به نقص عمده اشاره شده می‌توان با بهره‌گیری از نتایج حاصل از مصاحبه‌ها به مسائل و مشکلات زیر اشاره کرد:

چندمسئولیتی بودن متصدیان نظام‌مهندسی: یکی از مشکلات عمده مربوط به اعضای این سازمان این است که هیئت مدیره و تصمیم‌گیران فعال در نظام‌مهندسی اغلب در بخش‌های دیگر مشغول و حتی مسئول هستند و در نتیجه سمت ایشان در سازمان مسئولیت اصلی آن‌ها نیست. به همین دلیل، این افراد زمان و انرژی کافی را برای مسائل مربوط به اهداف سازمان صرف نمی‌کنند (اغلب افرادی که در انتخابات سازمان شرکت می‌کنند و نامزد مسئولیت می‌شوند تنها برای دستیابی به اعتبار و وجهه اجتماعی به این مسئولیت نگاه می‌کنند). به این مسئله سیاست کاری مسئولان سازمان و ادارات و تنش‌های فیمابین را نیز باید افزود.

فقدان همکاری سیستمی و پایدار بین‌بخشی: نبود آگاهی، درک و اشراف برخی مسئولان ادارات دولتی درباره نقش و اهمیت سازمان‌های غیر دولتی، ناآشنایی مسئولان اداری به تمرکززدایی و خصوصی‌سازی، تمایل نداشتن ایشان به از دست دادن اقتدار و قدرت- به واسطه گماردن و تفویض بخشی از امور در حوزه اختیار خویش به سازمان، نبود روحیه همکاری و نیز نبود مکانیزم‌های همکاری بین‌بخشی در نظام دیوان‌سالاری ایران، فقدان اهتمام جدی مسئولان و هیئت مدیره سازمان به رایزنی و توجیه مسئولان اداری همگی نشان از نبود همکاری سازمان با بخش خصوصی و سایر سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی نظیر سازمان جهاد کشاورزی، اداره کار و امور اجتماعی، بانک‌ها و دانشگاه‌ها به شکل پایا، پویا و سیستمی دارد.

- ارائه راهکارهای پیشنهادی برای بهره‌مندی بیشتر و کارا تر از نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی در راستای به‌کارگیری دانش‌آموختگان جنگلداری.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از لحاظ جهت‌گیری پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌آید. از جنبه هدف، با توجه به اینکه به دنبال شناسایی و یافتن مجموعه‌ای از سازوکارها و نیز چالش‌ها بوده‌ایم، بنابراین پژوهشی از نوع اکتشافی است. پارادایم غالب پژوهش پارادایم کیفی بوده‌است. در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از مطالعه و بررسی اسناد و مدارک و نیز کوشش‌های اینترنتی بهره گرفته شده و در ادامه برای گردآوری اطلاعات از تکنیک مصاحبه به شیوه نیمه ساختمند^۱ با افراد خبره کلیدی^۲ استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل اعضای نظام‌مهندسی (دانش‌آموختگان)، افراد فعال کلیدی در سازمان نظام‌مهندسی و کارشناسان اداره کل منابع طبیعی است که به نوعی به عنوان دست‌اندرکار^۳ در این سازمان نقش دارند. شیوه نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گلوله‌برفی^۴ است؛ به طوری که فرد مصاحبه‌شونده فرد یا افراد مرتبط دیگری را معرفی می‌کرد. نتایج آماری به صورت نگاشت گزاره‌ها، دسته‌بندی طبقات و سپس استخراج مفاهیم انجام گرفت. برای تعیین میزان اعتبار تکنیک یافته‌ها از روش چندجانبه‌نگری^۵ حاصل از منابع پژوهش (مصاحبه‌شوندگان بخش‌های مختلف) بهره گرفته شد. در این مقاله، برای تأکید بر موضوعات، طبق سنت پژوهش‌های کیفی، برخی نظرهای مصاحبه‌شوندگان به طور مستقیم آورده شده‌است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری

از آنچه از مصاحبه‌ها و تحلیل محتوای مستندات و مدارک به دست آمد چنین برداشت می‌شود که متأسفانه سازمان مزبور به زمینه منابع طبیعی و دانش‌آموختگان این زیربخش توجه چندانی نداشته و به‌طور عمده در امور زراعی فعالیت داشته است؛ به طوری که بیشترین فعالیت سازمان به طرح پیشرفت فیزیکی گندم و پس از آن مواردی در امور باغ و دام مربوط می‌شود. این کم‌توجهی را حتی در تعریف اولیه آن می‌توان دید:

1. Semi Structure Interview
3. Stakeholders
5. Triangulation

2. Key Informant
4. Purposeful and Snowball sampling

سوگیری و تبعیض قائل شدن بین اعضا: از جمله مسائل دیگر در زمینه به کارگیری دانش‌آموختگان وجود مسائلی چون تبعیض و سوگیری در حضور و غیاب افراد ناظر و دستمزد (حق نظارت) است. این امر باعث دلسردی و بی‌تفاوتی افراد شده است (فلانی که از اقوام و آشنایان مسئولان است هفته‌ای یکبار می‌آید و فقط امضا می‌کند و تازه به او نزدیک ۴۰۰ هزار تومان بیشتر هم می‌دهند).

نبود تناسب بین توانایی ناظران و گستره تحت پوشش: نبود تناسب بین توانایی ناظر با حیطه تحت پوشش (بر اساس وسعت زمین زراعی، تعداد روستا و جمعیت) باعث شده است که افراد نتوانند کار خود را درست انجام دهند. نبود تجهیزات و تسهیلات: نبود وسیله نقلیه و دیگر عوامل تسهیلاتی باعث مشکلات زیادی در نظارت و پایش افراد شده است. این در حالی است که تعدادی از این ناظران خانم هستند و این خود مشکل را بیشتر می‌کند.

از آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت که سازمان در جریان ماندگاری و پایداری خود با مسائل و مشکلاتی جدی روبه‌رو است. این مسائل ابعاد مختلفی را در بر می‌گیرد: از کم‌توجهی مسئولان دولتی و نداشتن درک درست آن‌ها از نقش سازمان‌های غیر دولتی و مقولات خصوصی‌سازی و واگذاری گرفته تا نداشتن تجربه و دانش کافی دانش‌آموختگان در زمینه کارآفرینی و انتظارات نادرست و نابجا از نظام‌مهندسی. در این راستا، برای حل برخی مشکلات مزبور بر اساس مصاحبه‌ها و تحلیل پژوهشگر می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه کرد:

- ساماندهی دانش‌آموختگان و برگزاری آموزش‌های بدو خدمت و ضمن خدمت (در صورت ادامه همکاری) به آن‌ها در دو بعد موضوعی و کارآفرینی و برنامه کسب و کار؛^۱

- رایزنی مسئولان سازمان نظام‌مهندسی با مسئولان اجرایی، پارلمانی و قضایی به منظور بهره‌مندی از اعتبارات، امکانات، تسهیلات و پتانسیل‌های استان در راستای ایجاد اشتغال و کارآفرینی؛

- برقراری ارتباط و رایزنی با نهادهای بین‌المللی و اهداگر- با در نظر گرفتن توجه جدی سازمان‌های جهانی نسبت به توسعه پایدار منابع طبیعی و نقش جنگل‌ها در آن- جهت بهره‌مندی از اعتبارات و پتانسیل آن‌ها با هدف ایجاد اشتغال و اعمال طرح‌ها و پروژه‌های منطقه‌ای، ملی و غیره؛

پایین‌بودن توان مالی دانش‌آموختگان: با عنایت به ضرورت سرمایه‌گذاری به منظور راه‌اندازی و تأسیس یک بنگاه اقتصادی درآمدزا و اشتغال‌زا، متأسفانه اغلب دانش‌آموختگان عضو متقاضی راه‌اندازی یک کسب‌وکار به دلیل نداشتن توان مالی نمی‌توانند سرمایه مالی اولیه را تهیه کنند که این خود به عنوان یک معضل پیش روی این قشر دیده می‌شود و باعث ایجاد مشکلات و مسائلی شده است.

پایین‌بودن روحیه کارآفرینی و دانش و تجربه دانش‌آموختگان در زمینه طراحی، راه‌اندازی و نگهداری و رشد یک کسب‌وکار: امروزه، اهمیت و ضرورت مقوله مهارت‌ها و دانش کارآفرینی برای راه‌اندازی یک کسب‌وکار و ایجاد فرصت شغلی جدید بر کسی پوشیده نیست. این در حالی است که دانشجویان ایرانی به واسطه داشتن تصور قالبی^۱ از شغل (یک کار دولتی) و نیز نداشتن مهارت و دانش کارآفرینی از قبیل شناسایی فرصت، مدیریت مالی، طراحی برنامه کسب‌وکار، ویژگی‌ها و گونه‌بندی شرکت‌های تجاری (Moghimi: 1385) (Ahmadpour dariani &) و نداشتن تمرین کار تیمی در زمان دانشجویی، متأسفانه پس از دانش‌آموختگی نمی‌توانند حتی در ذهن خود تصویری از یک کسب‌وکار تجاری داشته باشند تا چه رسد که در جریان مدیریت یک فعالیت اقتصادی موفق باشند (دانش‌آموختگان ما با کوله‌باری از اطلاعات علمی وارد جامعه می‌شوند که توانایی بهره‌مندی از آن را در جهان واقعیت ندارند. دانشگاه ما نیز هنوز بر مبنای نظام آموزشی بانکی عمل می‌کند).

انتظار نادرست دانش‌آموختگان از نظام‌مهندسی: یکی از مشکلات عمده مربوط به خود دانش‌آموختگان است. آن‌ها انتظار دارند سازمان برایشان اشتغال رسمی و دولتی ایجاد کند (تصور دانشجویان ما از شغل یک شغل دولتی و نشستن پشت میز با یقه سفید است).

نداشتن هماهنگی و برنامه اشتغال و به‌کارگیری دانش‌آموختگان ناظر: یکی از مسائل پیش روی سازمان جنبه اشتغال نداشتن برنامه و هماهنگی بین سازمان نظام‌مهندسی و سازمان جهاد کشاورزی و ادارات تابع آن است؛ به طوری که مراکز ترویج و خدمات نمی‌توانند از این نیروها بهره کافی ببرند و آن‌ها را به کارهایی که در حیطه وظایفشان نیست مشغول می‌سازند (ما را به کارهای مانده خود و نوشتن برگ سهم کود کشاورزان می‌گمارند: یک ناظر گندم).

- ایجاد فعالیت‌های ترویجی آموزشی در عرصه منابع طبیعی برای جوامع روستایی، عشایری و شهری از طریق برگزاری کلاس‌ها، کارگاه‌های آموزشی، توزیع یا تولید رسانه‌های آموزشی (پوستر، نشریات ترویجی، تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و غیره) از سوی مدیریت ترویج و دیگر نهادهای ذیربط؛

- به‌کارگیری دانش‌آموختگان در مدارس روستایی، عشایری و شهری برای توجیه اهمیت منابع طبیعی به دانش‌آموزان با همکاری آموزش و پرورش؛

- همکاری با مؤسسات پژوهشی و ترویجی استان با هدف شناسایی نیازهای پژوهشی منطقه، همکاری در فعالیت‌های پژوهشی و نیازسنجی آموزشی جامعه بهره‌بردار؛

- آموزش فنی به منظور تربیت کارشناس رسمی دادگستری در حیطه موضوعی و کارشناس و مشاور فنی با هماهنگی با دادگستری؛

- کمک در طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت، ارزیابی و نظارت بر فعالیت‌های اجرایی اداره منابع طبیعی.

شایان ذکر است در زمینه بندهای ده، یازده و دوازده سازمان می‌تواند با بستن قرارداد با ادارات دست‌اندرکار در جهت امور مربوط به عنوان میانجی - در نقش آغازگر، تسهیل‌گر و پویاگر - عمل نماید.

- بهره‌مندی از دانش‌آموختگان، دانشجویان و اعضای هیئت علمی جهت برگزاری گردهمایی‌های ملی و منطقه‌ای، سمینارهای علمی و تخصصی مشترک به‌ویژه در هفته منابع طبیعی؛

- معرفی و آشناکردن دانش‌آموختگان با اهداف و برنامه‌های سازمان نظام‌مهندسی از طریق رسانه‌های جمعی، دعوت از دانشجویان و اعضای هیئت علمی به ادارات منابع طبیعی، برگزاری نشست‌ها و سخنرانی‌ها در مؤسسات آموزش عالی و غیره؛

- ایجاد ارتباط با ادارات و مؤسسات به منظور شناسایی نیاز کاری و شغلی آن‌ها و معرفی فرصت‌های شغلی به اعضا از طریق بنگاه کارایی فیزیکی، مجازی (ارتباط الکترونیکی) و غیره؛

- زمینه‌های ایجاد شبکه ارتباطی بین سازمان‌های نظام مهندسی میان استان‌ها و ستاد کشور در جهت تعامل و اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی و نیز زمینه‌یابی اشتغال فرا استانی و فراملی برای تبادل تجربه‌ها و آشنایی با فرصت‌های شغلی و تعامل با ستاد؛

- استفاده از تجربه‌های دیگر سازمان‌های مشابه در عرصه‌های دیگر (نظام‌مهندسی ساختمان، نظام‌پزشکی) در راستای ایجاد اشتغال و کاریابی؛

- استفاده از تجربه‌های سازمان‌های همکار کشورهای دیگر در راستای ایجاد اشتغال و کاریابی؛

- همکاری پژوهشی نظام‌مهندسی و دانشگاه‌های استانی برای شناسایی کاربری مناطق^۱ و ارتباط بیشتر دانش‌آموختگان آموختگان آینده با بخش اجرایی؛

- دعوت از مسئولان و سیاست‌گذاران و مدیران بخش‌های خصوصی استانی (رؤسای ادارات و بانک‌ها، مدیران شرکت‌ها و بنگاه‌های خصوصی، نمایندگان مجلس و غیره) جهت آشناکردن آن‌ها با اهمیت، ضرورت و کارکرد سازمان؛

- دعوت از کارشناسان استانی (اداره تعاون، اداره کار، اداره منابع طبیعی، بانک‌های عامل و جهاد کشاورزی و منابع طبیعی و غیره) و کارآفرینان موفق جهت آشناکردن دانش‌آموختگان و دانشجویان با روند ایجاد فرصت شغلی و کارآفرینی (تهیه طرح توجیهی و دریافت وام و غیره).

- تهیه و توزیع نشریات آموزشی در راستای آشنایی دانش‌آموختگان با روند ایجاد فرصت شغلی و کارآفرینی (تهیه طرح توجیهی، دریافت وام و غیره).

- ترغیب دانش‌آموختگان به تشکیل شرکت‌های تعاونی و سازمان‌های غیر دولتی با هدف انجام فعالیت‌های مربوط به امور جنگل از قبیل:

الف) طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت، ارزیابی و نظارت بر طرح‌های جنگلداری و جنگلکاری و مدیریت منابع جنگلی؛

ب) طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت، ارزیابی و نظارت بر طرح‌های مدیریت پارک‌های جنگلی؛

ج) همکاری با ادارات و نیروهای مردمی در پیشگیری و مدیریت مهار و اطفای آتش در مناطق جنگلی و مرتعی؛

د) طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت، ارزیابی و نظارت بر طرح‌های حفاظت از عرصه طرح‌های جنگلکاری، جنگلداری؛

ه) فعالیت‌های مربوط به شناسایی، مطالعه و مبارزه با آفات و بیماری‌های جنگلی؛

و) طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت، ارزیابی و نظارت بر نهالستان‌ها و ایستگاه‌های تولید بذر یا نظارت بر اجرای طرح‌ها.

عالی با اهداف بازنگری در مواد درسی، بهره‌مندی از تجارب متقابل، بهبود برگزاری کمی و کیفی درس کارآموزی، به‌کارگیری دانشجویان در عرصه اجرایی سازمان؛

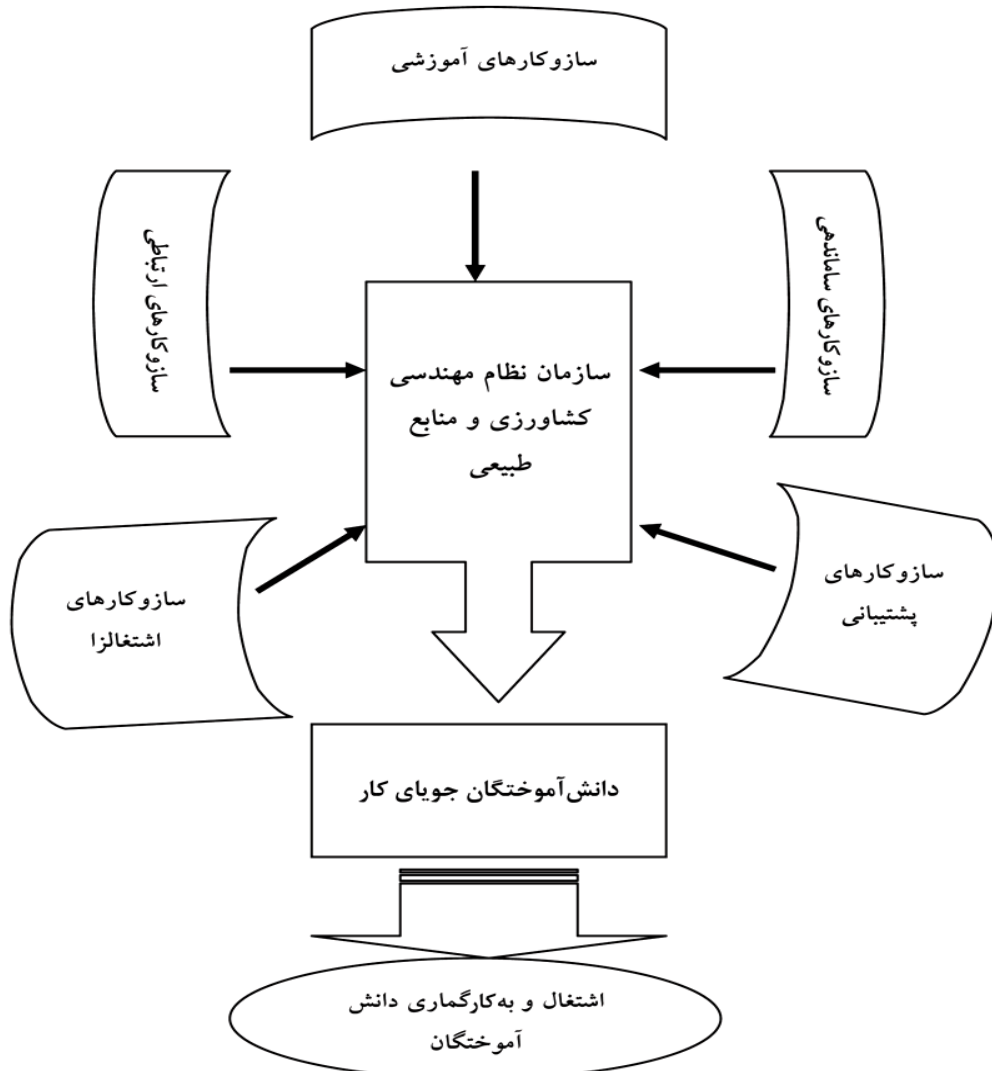
- تکمیل نیروی انسانی مورد نیاز سازمان و ادارات و مراکز متبوع از طریق شرکت‌های تعاونی دانش‌آموختگان به عنوان نیروی فعال در خود سازمان و نه به عنوان ناظر و نیروی حاشیه‌ای؛ منظور این است که با عنایت به کمبود نیروی انسانی کارشناس در ادارات و نداشتن اختیار قانونی استخدام نیروی جدید، ادارات می‌توانند از طریق ساماندهی افراد دانش‌آموخته در قالب شرکت‌های تعاونی اقدام به استفاده از آن‌ها در بخش‌های مورد نیاز اداری خود (به عنوان کارشناس) کنند تا از این طریق هم نیاز ادارات به کارشناس تأمین شود و هم دانش‌آموختگان بتوانند سودمند و کارا باشند.

- اهتمام دولت در پیاده‌سازی درست و بجای سیاست خصوصی‌سازی، واگذاری و تمرکززدایی؛

- حمایت اعتباری و قانونی دولت از نظام‌مهندسی برای استقرار، پایداری و ماندگاری سازمان مربوطه؛ بازنگری در واحدهای آموزشی به منظور کاربردی‌کردن دانش و مهارت دانشجویان برای آمادگی در بازار کار آینده (گنجاندن واحدی به نام واحد کارآفرینی، توجه جدی به کارآموزی و غیره) به عنوان یک سازوکار راهبردی بلندمدت؛

- آموزش‌های کارآفرینی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در راستای تربیت دانش‌آموختگان توانمند مبتنی بر نیاز بازار و نیز آموزش‌های کار تیمی به عنوان یک سازوکار راهبردی بلندمدت؛

- ایجاد کمیته همکاری بین سازمان و مؤسسات آموزش

شکل ۱. نمودار شماتیکی سازوکارهای اشتغال دانش‌آموختگان رشته جنگلداری از طریق سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی

REFERENCES

- Aghasizadeh, F.(1980) Study of Government's Human development in Agricultural Section: Emphasis on Development Plans, In press Reports.
- Agricultural and natural resources engineering organization. (1993) activities report, central organization.available on: www.agri_eng.org
- Ahmadpour Dariani,M. and S.M.Moghimi. (1986) fundamental of Entrepreneurship, ,farandish Pub.Tehran,Iran
- Alumni Employment Survey of the Rubenstein School Alumni. (2007) the University of Vermont the Rubenstein School of Environment and Natural Resources.
- Bakhshi Jahromi,A. and K. Shahidi.(1996) Agricultural Students, motivation in Applied-Scientific disciplines, in Country Agricultural Education Proceeding ,Vol.10,23-24 Oct.1996,sagheb talebi, k. et al.,1994,Landscape to Iran forests, Institute of Forests and Rangelands Research, Tehran Iran
- Creswell john. w. (1995), research design: qualitative and quantitative approach, sage publication, New Delhi, India.
- Ebrahimi Kani, A.(1980), Analytical Resaerch on Education Change in forests and Rage Organization in Iran, M.Sc. Dissertation, government Education Center, Tehran, Iran, P.317
- FRWO:Forestry, range and watershed management Organization, (1988), Available on :www.frw.org.ir
- Homaee, A.(2007), Agriculture and Natural Resources Engineering, fears, hopes, Barzegar Journal, No. 955 - May 2007.
- Javanshir, K.(1998), history of Iran's Natural Resources Sciences, Research, Education and extension Organization, Tehran ,Iran
- Lashkarara, F., and S. M. Hosseini (2006) Dimensions of analysis and privatization of agricultural extension experts from Ministry of Agriculture Extension field staff. Scientific Journal of Agriculture and Rural Development to promote jihad, year 26, No. 275, February-March.
- Ministry of Labour and Social Affairs.(2003) Overview of employment and unemployment of university graduates during 1998-2003 Office of the labor force, employment administration graduates.
- Neighborhood Networks. (2002) A How to Guide for Creating Employment and Entrepreneurship, Opportunities for Youth .available on: www.NeighborhoodNetworks.org
- Rahimi,SH.,S. Vahed Chokadeh and A. Salimi.(1998) Explain the Co-operatives' Situation on Entrepreneurs Successful, in National Co-operative and Entrepreneurship Abstract Proceeding,1998, Extension and People Participation Office of Cooperative Ministry, Tehran,Iran
- Riverra.W.M and J.W. Carrey. (no date), Privatization of Agricultural Extension, in Agricultural Extension Improvement (references Manual),Edited By B.A.Swanson et al, translate by A. Baghery and T. Sayami,1992,Moghadas Ardebili University Press, Ardabil,Iran
- Saki,A. December. (1998) Deputy Department of Agriculture and Natural Resources Engineering Organization in Lorestan province.
- Savas E.S. (2008) Methods of Privatization. Baruch College, City University of New York .<http://usinfo.state.gov/journals/ites/0197/ijee/ej5c1.htm> available on:
- Sharifzadeh A.,M. Razavi and S. Gholamrezai.(2009) Facilitating the behavioral foundation for the emergence and development of entrepreneurship as collective entrepreneurial cooperatives. Abstract presented at the National Conference of Cooperatives and Entrepreneurship. (2009) Promotion and Development Office, Department of popular participation, education and promotion of cooperation,
- Sokhansanj ,M. (2010). Journal of Agriculture and Natural Resources .Agricultural Engineering of the ideals of the election, check passionate Year VII, No. 26
- Tahmasebi Ganjoor.T.A. labafi. (2004) Cooperative and its role on unemployment of university graduates, Journal of Business and Society, No. 63.